

The practical significance. The structure of a large cycle of wedding ceremonies allows us to study not only antinomies, but also changes of the statuses and mediation actions of the participants, chronological and topographical framework of the ceremonies, their goals and tasks.

Key words: structural and functional method, transition rites, national ritualism, family rites, wedding ceremony.

Надійшла до редакції 2.10.2018 р.

УДК 81'253+82] Х. Ортега-і-Гассет

КУЛЬТУРОТВОРЧІ МОЖЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ В ПОГЛЯДАХ

ХОСЕ ОРТЕГИ-І-ГАССЕТА

Смоліна Ольга Олегівна – доктор культурології, доцент,
Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля
м. Сєвєродонецьк
laprimavera555@gmail.com

Стаття розширює уявлення про культурологічні погляди Хосе Ортеги-і-Гассета. В якості матеріалу для аналізу залучені роботи сучасних іспанських вчених у перекладах автора цієї статті. Проблему перекладу Ортега розглядає крізь систему бінарних опозицій: виявлення / замовчування, живе / мертво, застигла схема / стихія життя, мова / мовчання, рідна мова / чужа мова, поганий утопіст / добрий утопіст, думати / говорити. Перекладач не лише знаходить вдалі еквіваленти між двома мовами; він перекладає себе як носія однієї культури у людину іншої культури. Таким чином переклад є засобом розуміння себе, засобом пізнання своєї та іншої культури.

Ключові слова: Хосе Ортега-і-Гассет, культуротворчість, переклад як культуротворча діяльність, культурологічна концепція, міжкультурні відносини.

Хосе Ортега-і-Гассет (1883-1955 рр.) – всесвітньо відомий іспанський філософ, публіцист, есеїст, літератор. Завдяки тому, що значна частина його робіт присвячена аналізу сучасних йому тенденцій в культурі та мистецтві, він останнім часом розглядається також як і культуролог, особливо якщо врахувати його роздуми над характеристиками еліти і маси, тенденціями формування масового суспільства. Найвідомішими його роботами у вітчизняному контексті залишаються «Повстання мас», «Дегуманізація мистецтва», «Роздуми про Дона Кіхота». Водночас, думки цього автора щодо культури, викладені в низці інших робіт, набагато менше відомі.

Твори Ортеги (саме так він сам бажав щоб його скорочено називали) являють синтез філософії, естетики, роздумів про культуру в різних її аспектах, про мистецтво, літературу та переклад. Хосе Мартін Франсиско однак, зазначає, що Ортега відчув покликання письменника і публіциста раніше за покликання філософа [10; 4].

Дослідження творчості Ортеги-і-Гассета є *актуальним* саме для української культурології через певну кількість факторів. По-перше, через наявність аналогії у завданнях та меті, які стояли перед Іспанією початку ХХ ст., та перед сучасною Україною. Зокрема відомо, що однією з головних ідей Ортеги і метою його літературної діяльності була європеїзація Іспанії, введення її до кола розвинутих країн континенту, що безпосередньо пов'язано з сучасними завданнями української держави. По-друге, через невирішеність та актуальність кола культурологічних і філософських проблем й питань, що їх ставив Ортега, для світової культури нашого часу.

Тож *метою цієї статті* є розширення уявлення про культурологічні погляди Хосе Ортеги-і-Гассета, зокрема розкриття культуротворчих можливостей перекладу, викладеного в його роботі «Убогість і блиск перекладу». В якості матеріалу для аналізу залучені роботи як українських дослідників, так і сучасних іспанських учених у перекладах автора цієї статті.

Дослідження творчості Хосе Ортеги-і-Гассета становить значний корпус публікацій і має давню традицію (в Іспанії бере початок відразу після його смерті). Примітно, що вітчизняних дослідників він цікавить більшою мірою як філософ, іспанських – як письменник, публіцист, есеїст.

У нашій країні інтерес до спадщини Ортеги починає проявлятися після 1991 р. Як мислитель оригінальний, що не підтримував жодну зі сторін у період Громадянської війни в Іспанії, і, відповідно, жодну з цих ідеологій, зокрема й комуністичну, він глибоко не досліджувався за часів СРСР. Проте відомо, що в українській діаспорі ще в 1930-х рр. Д. Донцов використовував ідеї Ортеги для розробки своєї концепції українського націоналізму. «Бунт мас» вийшов у перекладі В. Бургардта в Нью-Йорку 1965 р. В незалежній Україні серед перших публікацій праць зарубіжних мислителів були його «Вибрані твори» в 1994 р. [4].

Українських досліджень творчості Ортеги в контексті культурології порівняно небагато. Однак можна констатувати прогресуюче зростання їх останнім часом. О. Ткаченко на матеріалі публіцистики

Ортеги-і-Гассета розглядає філософські питання розвитку людства, основні концепції іспанського мислителя в галузі антропології, культури та суспільства [5]. Дослідник робить висновок, що головною темою, яку Ортега досліджував у своїй творчості, була тема людини в контексті суспільного та культурного життя. Т. Лисоколенко здійснює порівняльний аналіз концепцій гри як феномена культури Й. Гейзінги та Х. Ортеги-і-Гассета [3]. О. Туренко розглядає ментально-історичні засади держави в концепції мислителя [6].

У 2017 р. вийшла друком монографія за ред. М. Марчука і Х. Боладо «Хосе Ортега-і-Гасет: життя, історичний розум і ліберальна демократія» [7]. Автори зазначають зростання популярності творчої спадщини видатного мислителя. Її значна частина писалася філософом у ситуації, багато в чому схожій на сучасну ситуацію в Україні. Головна мета монографії – поєднати в межах одного проекту різні дослідження творчості Х. Ортеги-і-Гассета українських науковців, налагодження міжнародних наукових зв'язків та об'єднання зусиль учених, що намагаються розвивати і популяризувати вчення мислителя. Монографія складається з трьох розділів, що, на думку упорядників, відображають головні концепти ортегової філософії: «життя», «розум» і «демократія». На жаль, у виданні не приділено уваги культурологічним поглядам мислителя.

Іспанські вчені, вважаючи Х. Ортегу-і-Гассета частиною своєї національної інтелектуальної спадщини, знаходять все більше нових нюансів в його роботах. Рікардо Сенабре Семпере, наприклад, зазначає, що всі одноставно захоплюються багатством Ортеги як письменника, в той час як філософський діапазон його робіт як і раніше викликає сумніви [14; 11]. Тут яскраво помітно відмінності в оцінці творчої спадщини Ортеги іспанськими та закордонними дослідниками. На відміну від вітчизняних авторів, іспанські приділяють досить багато уваги його роботі «Убогість і блиск перекладу».

Наприклад, відомий дослідник творчості Ортеги-і-Гассета Еміліо Ортега Архонілья пише, що це есе Ортегине можна розуміти як рішення, запропоновані для практики перекладу, або як питання, що змушують думати. Набагато ціннішим у світлі сучасних проблем перекладу є підхід Ортеги до мови як фактору культури, що неявно відображено в цьому тексті. Отже, для розуміння даного твору Ортеги як цілого, слід вдатися до інтертекстуальності [12; 101]. Також не слід забувати, вважає автор, що ця робота з'явилася під час Громадянської війни в Іспанії. І саме в ній Ортега закликає до толерантності, розуміння іншого за допомогою перекладу [12; 103].

Група іспанських авторів, розглядаючи філософію перекладу, що міститься в есе Ортеги, намагається також поєднати тему філософії культури з темою теорії перекладу. Зокрема, Есперанса Тардагіла [15] пише, що на початку XX ст. в Іспанії явище перекладу досягло суттєвого розвитку. Такий розвиток уже можна порівняти з найбільш освіченими націями Європи, як-то Францією або Німеччиною. Цей факт вразить ще більше, якщо пригадати, що лише століття тому Іспанія перебувала наприкінці списку європейських країн. Що ж було причиною таких значних змін за такий короткий термін? Це, переважно, виїзд молоді за кордон для навчання в найпрестижніших освітніх центрах, а також переклад іспанською мовою філософських творів. Завдяки цій подвійній обставині іспанська філософія та інтелектуальна думка загалом змогли почати відроджуватися і модернізуватися. Це також фундаментальна роль Ортеги-і-Гассета з його навчанням у німецьких університетах Лейпцига, Берліна і Марбурга, заснування ним журналу та однойменного видавництва Ревіста де Оксиденте, де друкувалися переклади головних праць сучасних мислителів. До початку Громадянської війни в Іспанії тут надруковано понад 160 робіт найвизначніших авторів того часу, переважно, німецьких: Шеллера, Брентано, Зиммеля, Мессера, Ландсберга, Еддінгтона, Рассела, Наторпа тощо. Також Ортега керував виданням збірника «Бібліотека ідей XX століття» [15; 54-55].

Пілар Ордоньес Лопес [11] також занурюючи есе Ортеги в ширший культурологічний контекст, вважає, що в своєму сприйнятті діяльності перекладача Ортега продовжив і розвинув деякі положення найвідоміших німецьких мислителів у галузі герменевтики. «Ортега зібрав тут фундаментальні питання, поставлені Гете, Шляєрмахером, Бенджаміном, виходячи з яких розвинув власну концепцію перекладу, яка вже стала точкою відліку для наших теоретиків. Він виклав тут свої теоретичні міркування, бо Ортега не був перекладачем. Тому потрібно ... усвідомлювати, що ми є свідками погляду філософа на проблему перекладу. Не дарма тільки дві з п'яти частин цього есе присвячені безпосередньо перекладу» [11; 51-52].

На початку XX ст. через розширення європейських міжнародних зв'язків, зростання наукових досліджень, збільшення та урізноманітнення літературної діяльності, появу нових філософсько-лінгвістичних теорій зростає зацікавленість у перекладі як практичній діяльності та сфері наукових розвідок. Не залишив цю сферу поза своєю увагою і Хосе Ортега-і-Гасет. Сам Ортега перекладачем не був, як про то свідчать іспанські дослідники [8; 12]. Але зі сферою перекладу пов'язаний кількома шляхами.

По-перше, його роботи вже були перекладені європейськими мовами. Цей процес поширення своїх думок сам автор називав «вавілонізацією» [10; 1]. Франсіско Хосе Мартін вважає, що саме це «стане базою його змістовних роздумів про проблеми, які тягне за собою переклад» [10; 1]. За словами дослідника, Ортега вельми опікувався питанням адекватності розуміння читачами його думок, якщо вони викладені не іспанською мовою. «Цей досвід міг би стати для нього не більше ніж приводом для гордості; і водночас незабаром він зрозумів, що виходить за свої межі, йде набагато далі тієї обставини, на яку зобов'язував би переклад його книг, веде до безлічі проблем. Проблеми, перед якими він не заплющував очі і які намагався вирішити із зусиллям і розумом: доказом цього є ці прологи для французів, англійців і німців, що супроводжували його роботи для іноземних видань, щоб усунути недоліки, до яких могла призвести відсутність іспанської мови в його роботах» [10; 1].

Другим шляхом була його діяльність у заснованих ним видавництві та однойменному журналі «Ревіста де Оксіденте», де друкувалося чимало перекладених з європейських мов філософських та наукових творів. Відомо, що перекладацьку діяльність Ортега розглядав як один зі способів європеїзації Іспанії. Саме за його ініціативою в 1923 р. перекладений іспанською «Присмерк Європи» О. Шпенглера, в 1927 р. – «Філософія історії» Гегеля, в 1929 р. – «Логічні дослідження» Гуссерля, в 1930 – твори Брентано й Гейзінги [1; 157]. Очевидно, що ці фактори вплинули на появу твору з проблем перекладу.

Робота Хосе Ортеги-і-Гассета «Убогість і блиск перекладу» опублікована в 1937 р. у вигляді окремої глави в доповненому виданні «Повстання мас» у жанрі есе. Оформлена у вигляді філософського діалогу, вона структурно поділена на дві частини, в першій з яких йдеться про убогість перекладу, а в другій – про його блиск. Мігель Саенс Сагасета де Ілурдос у своєму виступі зауважує: «Треба визнати, що він (Ортега – О.С.) говорить про убогість більше, ніж про блиск» [13; 17]. Але Еміліо Ортега Архонілья наголошує, що Ортега підкреслює убогість перекладу, щоб яскравіше побачити потім його блиск [12; 112].

Деякі дослідники оцінюють позицію Ортеги у ставленні до перекладу як песимістичну, чому сприяє його характеристика перекладу як утопії. Наприклад, В. Іовенко пише: «Після прочитання перших сторінок статті Хосе Ортеги-і-Гассета «Убогість і блиск перекладу» виникає закономірне питання: чи не стояв на позиціях неперекладності сам іспанський філософ? І чи не в цьому полягає, на його думку, убогість перекладу?» [2; 88].

Слід зауважити, що Ортега досить чітко висловлює свої думки, хоча і наділяє їх афористично-метафоричною формою. Тут не йдеться про абсолютну неперекладність хоча б тому, що за «убогістю» перекладу слідує його «блиск». Проблема полягає в тому, що розуміти під перекладом. А також треба усвідомлювати відмінність картин світу націй і народів, відмінність основних стратегій перекладу: доместифікації або форенізації. Тому мова в статті йде, скоріше, про відносну неперекладність, з урахуванням всієї діалектики цього процесу, його історико-культурних обставин.

Проблему перекладу Ортега розглядає крізь систему бінарних опозицій: виявлення / замовчування, живе / мертве, застигла схема / стихія життя, мова / мовчання, рідна мова / чужа мова, поганий утопіст / добрий утопіст, думати / говорити.

Майстерна літературна робота за Ортегою – то є акт бунтарства, руйнування загальноприйнятих правил, діючих норм мови, акт підірвної діяльності. То є виклик. У перекладі оригінальний текст та особистість перекладача протистоять неживим нормам мертвої схеми (опозиції живе / мертве, застигла схема / стихія життя).

Ортега розглядає переклад (як він це робить і у ставленні до інших своїх тем) у контексті ширшого питання – мовної картини світу та міжкультурної комунікації. Залучаючи напрацювання Гумбольдта, Шляєрмахера, Ортега пропонує, по-перше, усвідомити відмінність між мовами як закарбовану різницю національних картин світу, історико-культурних світоглядів народів земної кулі. Тому немає сенсу в дослівному перекладі. Він просто неможливий. Реалії однієї картини світу не співпадають із реаліями іншої. Яскравою ілюстрацією цього є афористичний вираз Ортеги: те, про що однією мовою прийнято говорити, іншою зазвичай мовчать (опозиції виявлення / замовчування, мова / мовчання, рідна мова / чужа мова, думати / говорити). Наприклад, говорячи про складнощі перекладу праць Гайдеггера іспанською, Ортега вважав, що філософський стиль цього німецького мислителя полягає в етимологізації, тобто проникненні в самий таємний корінь слова, що дає змогу читачеві не тільки розуміти особливості німецької мови, але й зблизитися з «колективною душею німецької нації» [9; 18].

Еміліо Ортега Архонілья вважає, що, виходячи з позиції Ортеги, можемо говорити про переклад як про діяльність і як продукт. З одного боку, переклад передбачає методологію роботи, за якою повідомлення передається з однієї мови іншою. А також включає створення продукту, в якому перекладач обрав певне розташування трьох категорій, на яких наголошує Ортега: говорити, сказати і мовчати. Тому якщо перекладач не розуміє діалектику говоріння і мовчання оригінального тексту, то

створений ним продукт можна буде звести до розмови, яка приховує найцікавіше з вихідного тексту [12; 104]. Коли суб'єкт говорить, він проголошує живу промову, яка є лише формою соціальної комунікації і містить потрійний компроміс: між іншим «я», реальністю і власним «я» [12; 104]. Для Ортеги «говорити» і «сказати» формують частини структуралістського поняття «мовлення», але на відміну від структуралізму він вважає, що мовлення не тільки занурене в одиничності події, але характеризується двома станами: говорити і сказати [12; 104].

Е. О. Архонілья пропонує три головні висновки Ортеги щодо перекладу як діяльності:

1. Існують різні можливі варіанти перекладу одного й того самого тексту.
2. Читачі не оцінять переклад, виконаний в стилі їх рідної мови. Вони будуть вдячні, коли переклад буде контрастним тому, до чого вони звикли.
3. Ортега пропонує «потворний переклад» із численними примітками та виносками наприкінці сторінки [12; 113].

Ми не вважаємо, пише Емілію Ортега Архонілья, що ця робота Ортеги є підручником з перекладу. Однак, її значущість полягає в інтерпретаціях, які він робить, і висновках, які він пропонує у ставленні до світу перекладу, маючи на увазі філософську перспективу. Ортега пом'якшує вічну дилему перекладності / неперекладності. Проблема не в тому, можливо (або треба) чи ні перекладати тексти, а в тому, щоб усвідомити, що переклад, як і будь-яка людська комунікація, це комплексна діяльність, що вимагає врахування великої кількості факторів, щоб розмежувати внутрішні компоненти і можливий їх переклад з однієї мови на іншу.

Значення перекладу лежить у можливостях його пропозицій обміну між народами і взагалі уникнення взаємних непорозумінь, які часто призводять до насильства. Тому переклад є елементом, який сприяє миру та комунікації без перешкод між народами. Ці слова Ортеги, здається, проголошені для нашої епохи, в якій, саме через переклад, багато бар'єрів уже подолано, і земля вважається таким собі глобальним селом. У будь-якому випадку, масштабна присутність аудіовізуальних засобів масової інформації в нашому сучасному суспільстві дуже ефективно доповнює роль, яку вона відіграє для перекладу в спілкуванні народів між собою.

Стосовно глобального виміру перекладацької практики Ортега захищає підтримку «екзотизму» перекладеного тексту, але повідомляє, що його увага в цьому випадку зосереджена на філософських та літературних текстах. Ця позиція є дискусійною, якщо стикаємося з іншими типами текстів (наукові, рекламні, тощо), однак, воно справедливе в контексті, в якому знаходиться рефлексія Ортеги.

Ортега підкреслював розгляд перекладу в рамках ширшого кола випадків людського спілкування. Треба враховувати, переклад має розглядатися як складна діяльність, на яку впливає декілька чинників: говорити – сказати – мовчати, які повинні бути зібрані в остаточний версії тексту перекладу. Також важливо зібрати те, що «сказано», як треба проявляти те, що «мовчить» в оригінальному тексті при зверненні до перекладу.

Ортега запрошує нас зануритися в сферу перекладу і пропонує нам деякі ключі інтерпретації нас самих, і не закриває та й не намагається закрити можливості інших інтерпретацій, які можна було б зробити з його слів.

Херардо Боладо Очоа щодо роботи Ортеги «Убогість і блиск перекладу» пише: «Мовна здатність тут – це система знаків, яка, з одного боку, стимулює, а з іншого – гальмує осмисленість. Культурне зростання нових наукових, соціальних, політико-правових, естетико-художніх теорій безперервно поповнює сферу значень мови. Динамізувати мову, наповнити її життям – це особиста прерогатива письменника, саме для цього він є людиною певного стилю. Ортега розуміє тут стиль як «трансгресію лінгвістичної норми, яка разом з тим не втрачає осмисленості». Для Ортеги якісний переклад – це немов би чудо, тому що кожна мова має власний погляд на світ» [8].

Мігель Саєнс Сагасета де Ілурдос, завершуючи свою промову під назвою «Служіння та велич перекладу» в Іспанській Королівській академії, висновує: «Закінчуючи я розумію, що назва цієї промови була надмірною, тавтологічною. Велич перекладу полягає в його служінні» [13; 42].

Таким чином, для культурологічної концепції Ортеги є актуальним такий ланцюжок відповідностей між літературними та життєвими реаліями: літературний жанр = естетична тема = витлумачення людини = маркер епохи.

У своїх перекладознавчих поглядах Ортега відстоював концепцію перекладу, який пориває з самовдоволенням і самозаспокоєнням сучасної культури, оскільки він формує «історичну» і «культурну» самосвідомість. Він створює свого роду «критичну різницю» між минулим і сьогоденням. Перекладаючи, потрібно враховувати не тільки мовлення, але й мовчання. Проблему перекладу Ортега розглядає крізь систему бінарних опозицій: виявлення / замовчування, живе /

мертве, застигла схема / стихія життя, мова / мовчання, рідна мова / чужа мова, поганий утопіст / добрий утопіст, думати / говорити.

Можемо висувати, що культуротворчий потенціал перекладу в концепції Ортеги-і-Гассета полягає в таких основних позиціях:

- головна проблема не в дихотомії перекладності / неперекладності певного літературного (і ширше – культурного) твору, а в тому, щоб перекладач усвідомив механізм та знайшов засоби сказати мовою перекладу те, про що звично мовчить мова оригіналу;
- переклад, маючи відбиток та говорячи про реальність культури, з якої походить перекладений твір, перетворюється на засіб популяризації іншої культури, інших цінностей в цільовій мові та культурному житті;
- переклад є завжди повстанням та руйнуванням усталених літературних і культурних норм, через що має потенціал оновлення культури;
- переклад є компромісом між іншим «я», реальністю та власним «я».

Концепція перекладу Х. Ортеги-і-Гассета є рефлексією набагато ширшою за теоретико-перекладознавчі питання. Окрім теорії перекладу, він торкається філософських, лінгвістичних, філологічних, міжкультурних, комунікаційних, психологічних питань тощо. Від інтерпретації конкретного тексту – до інтерпретації та розуміння іншої мови загалом в її дефініціях говорити / мовчати, розуміння іншої культури та себе самих. Перекладач не лише знаходить вдалі еквіваленти між двома мовами, він перекладає себе, як носія однієї визначеної культури, у людину іншої культури. Таким чином переклад є засобом розуміння себе, засобом пізнання своєї та іншої культур.

Список використаної літератури

1. **Гайденко П. П.** Хосе Ортега-и-Гассет и его «Восстание масс». *Вопросы философии*. 1989. № 4. С. 155–169.
2. **Иовенко В. А.** Перевод и его противоречия в статье Хосе Ортега-и-Гассета «Нищета и блеск перевода». *Филологические науки в МГИМО*. 2017. № 11 (3). С. 87–92.
3. **Лисоколенко Т. В.** Игра как феномен культуры в описаниях Й. Хейзинги и Х. Ортега-и-Гассета. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2015. С. 88–90.
4. **Пронкевич О. В.** «Роздуми над Кіхотом» Х. Ортега-і-Гассета: іспанська національна ідентичність як контактна зона. *Наук. пр. МДГУ ім. П. Могили*. 2006. Т. 59. Вип. 46. С. 42–47.
5. **Ткаченко О.** Публіцистика Хосе Ортега-і-Гассета як парадигма відображення концептуальних питань розвитку людства. *Вісник Львів. ун-ту*, 2009. Вип. 32. С. 195–206.
6. **Туренко О. С.** Ментально-історичні засади держави в концепції Х. Ортега-і-Гассета. *Філософія. Людина. Сучасність*. 2017. № 1. С. 23–27. URL :<http://jphmm.donnu.edu.ua/article/view/3420> (дата звернення 04.11.2018).
7. **Хосе Ортега-і-Гассет:** життя, історичний розум і ліберальна демократія / за ред. М. Марчук, Х. Боладо. Чернівці : Чернівечек. нац. ун-т, 2017. 824 с.
8. **Bolado Ochoa G.** Notas sobre la polémica recepción de Ortega en la España nacional-católica (1939-1961). URL : https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiY8sS28LveAhXHECwKHQprCLQQFjAAegQIAhAC&url=https%3A%2F%2Fapps.carleton.edu%2Fproyecto%2Fassets%2FBOLADO_ORTEGA_FRANQUISMO_14_.pdf&usg=AOvVaw1eAZU1Dy8k-VuJm-eI2VKH (consultado el 04-11-2018).
9. **Corbacho Sánchez A.** Problemas específicos de la traducción del alemán filosófico al español (con especial referencia a Aufenthaltel de Heidegger). *Moderna sprak*. 2015. № 2. P. 16–29.
10. **Martín Francisco J.** La teoría de la traducción en Ortega. Centro Virtual Cervantes, 2006. P. 1–10. URL : https://cvc.cervantes.es/literatura/aispi/pdf/06/06_245.pdf (consultado el 04-11-2018).
11. **Ordóñez López P.** Revisión del pensamiento de Ortega y Gasset sobre la traducción a la luz de la tradición hermenéutica. *SENDEBAR (Revistadela FTI)*, 2006. №. 17. P. 49–60.
12. **Ortega Arjonilla E.** El legado de Ortega y Gasset a la teoría de la traducción en España // La traducción en torno al 98. Madrid, 1966. С. 101–116.
13. **Sáenz Sagaseta de Ilúrdos M.** Servidumbre y grandeza de la traducción. Madrid : Real Academia Española, 2013. 65 p. URL : http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiViL9oMreAhUFhiwKHRMSAyIQFjAAegQICBAC&url=http%3A%2F%2Fwww.rae.es%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2FDiscurso_ingreso_Miguel_Saenz.pdf&usg=AOvVaw1mXr2REAW_ajF833tMGvC0 (consultado el 04-11-2018).
14. **Senabre Sempere R.** Lengua y estilo de Ortega y Gasset. Salamanca, 1964. 320 p.
15. **Tardáguila E.** El viaje de la filosofía por los caminos de la traducción. *Mutatis Mutandis*. 2012. Vol. 5, №. 1. P. 53–64.

References

1. **Gajdenko P. P.** Hosi Ortega-i-Gasset i ego «Vosstanie mass». *Voprosy filosofii*. 1989. № 4. С. 155–169.
2. **Iovenko V. A.** Perevod i egoprotivorechiya v stat'e Hosi Ortega-i-Gasset «Nishcheta i bleskperevoda». *Filologicheskie nauki v MGIMO*. 2017. № 11 (3). С. 87–92.

3. **Lisokolenko T. V.** Igra kak fenomen kul'tury v opisaniyah J. Hejzingi i H. Ortegi-i-Gasseta. *Aktual'ni problemi filosofii ta sociologii*. 2015. S. 88–90.
4. **Pronkevich O. V.** «Rozduminad Kihotom» H. Ortegi-i-Gasseta: ispans'ka nacional'n aidentichnist' yak kontaktna zona. *Naukovi praci MDGU im. Petra Mogili*. 2006. T. 59. Vip. 46. S. 42–47.
5. **Tkachenko O.** Publicistika Hose Ortegi-i-Gasetta yak paradigma vidobrazhennya konceptual'nih pitan' rozvitku lyudstva. *Visnik L'vivskogo universitetu*, 2009. Vip. 32. S. 195–206.
6. **Turenko O. S.** Mental'no-istorichni zasadi derzhavi v koncepcii H. Ortegi-i-Gasetta. *Filosofiya. Lyudina. Suchasnist'*. 2017. № 1. S. 23–27. URL : <http://jphmm.donnu.edu.ua/article/view/3420> (data zvernennya 4.11.2018).
7. **Hose Ortega-i-Gaset**: zhittya, istorichnij rozum i liberal'na demokratiya / zared. M. Marchuk, H. Bolado. C.Hernivci : C.Hernivec'k. nac. un-t, 2017. 824 s.
8. **Bolado Ochoa G.** Notas sobre la polémica recepción de Ortega en la España nacional-católica (1939–1961). URL : https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiY8sS28LveAhXHECwKHQPrCLQQFjAAegQIAhAC&url=https%3A%2F%2Fapps.carleton.edu%2Fproyecto%2Fassets%2FBOLA_DO_ORTEGA_FRANQUISMO_14_.pdf&usq=AOvVaw1eAZU1Dy8k-VuJm-eI2 VKH (consultadoel 04-11-2018).
9. **Corbacho Sánchez A.** Problema sespecificos de la traducción de lalemañfilosóficoalespañol (cones pecial referencia a Aufenthalte l deHeidegger). *Modern asprak*. 2015. № 2. P. 16–29.
10. **Martín Francisco J.** Lateoría de la traducción en Ortega. *Centro Virtual Cervantes*, 2006. P. 1–10. URL : https://cvc.cervantes.es/literatura/aispi/pdf/06/06_245.pdf (consultadoel 04-11-2018).
11. **Ordóñez López P.** Revisión de l pensamiento de Ortega y Gasset sobre la traducción a la luz de la tradición hermenéutica. *SENDEBAR (Revista de la FTI)*, 2006. №. 17. P. 49–60.
12. **Ortega Arjonilla E.** El legado de Ortega y Gasset a la teoría de la traducción en España. *La traducción en el ornoal* 98. Madrid, 1966. C. 101–116.
13. **Sáenz Sagasetade Ilúrdoz M.** Servidumbre y grandezadelatraducción. Madrid : Real Academia Española, 2013. 65 p. URL : www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiViL9oMreAhUFhiwKHRMSAyIQFjAAegQICBAC&url=http%3A%2F%2Fwww.rae.es%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2FDiscurso_ingreso_Miguel_Saenz.pdf&usq=AOvVaw1mXr2REAW_ajF833tMGvC0 (consultadoel 04-11-2018).
14. **Senabre Sempere R.** Lengua y estilode Ortega y Gasset. Salamanca, 1964. 320 p.
15. **Tardáguila E.** Elviaje de la filosofía por los caminos de la traducción. *Mutatis Mutandis*. 2012. Vol. 5. №. 1. P. 53–64.

КУЛЬТУРОТВОРЧЕСКИЕ ВОЗМОЖНОСТИ ПЕРЕВОДА В ТВОРЧЕСТВЕ ХОСЕ ОРТЕГИ-И-ГАССЕТА

Смолина Ольга Олеговна – доктор культурологии, доцент,
Восточноукраинский национальный университет им. В. Даля
г. Северодонецк

Статья расширяет представление о культурологических взглядах Хосе Ортеги-и-Гассета. В качестве материала для анализа привлечены работы современных испанских ученых в переводах автора этой статьи. Проблему перевода Ортега рассматривает через систему бинарных оппозиций: выявление / замалчивание, живое / мертвое, застывшая схема / стихия жизни, язык / молчание, родной язык / чужой язык, плохой утопист / хороший утопист, думать / говорить. Переводчик не только находит удачные эквиваленты между двумя языками, он переводит себя, как носителя одной культуры, в человека другой культуры. Таким образом перевод является средством самопознания, познания своей и иной культуры.

Ключевые слова: Хосе Ортега-и-Гассет, культуротворчество, перевод как культуротворческая деятельность, культурологическая концепция, межкультурные отношения.

CULTURAL CREATION POSSIBILITIES OF TRANSLATION IN THE VIEWS OF JOSÉ ORTEGA Y GASSET

Smolina Olga – Doctor of Cultural Studies, Associate Professor,
Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Severodonetsk

The article expands on the cultural attitudes of Jose Ortega y Gasset. As a material for the analysis, the works of modern Spanish scientists in the translation of this article author are attracted. Ortega considers the problem of translation through a system of binary oppositions: revealing / silencing, living / dead, frozen scheme / elements of life, language / silence, mother tongue / foreign language, bad utopian / good utopian, thinking / speaking. The translator not only finds successful equivalents between two languages, he translates himself, as a carrier of one culture, into a person of another culture. Thus, translation is a means of self-knowledge, knowledge of one's own and another culture.

Key words: José Ortega y Gasset, culture-making, translation as culture-making activity, cultural conception, intercultural relations.

UDC 81'253+82| J. Ortega y Gasset

CULTURAL CREATION POSSIBILITIES OF TRANSLATION
IN THE VIEWS OF JOSÉ ORTEGA Y GASSETSmolina Olga – Doctor of Cultural Studies, Associate Professor,
Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Severodonetsk

The aim of this paper is to expand our understanding of the cultural views of José Ortega y Gasset, namely, the disclosure of the cultural creation possibilities of translation, which are outlined in his work «The Poverty and Shine of Translation».

Research methodology consists of a structural analysis method and a cultural interpretation method. As a material for the analysis, the works of modern Spanish scientists in the translation of this article author are attracted.

Results. Ortega considers the problem of translation through a system of binary oppositions: revealing / silencing, living / dead, frozen scheme / elements of life, language / silence, mother tongue / foreign language, bad utopian / good utopian, thinking / speaking. The translation, with the imprint and speaking of the realities of culture, from which the translated work comes, turns into a means of popularizing another culture, other values in the target language and cultural life. Translation is always a rebellion and the destruction of established literary and cultural norms, due to which has the potential of upgrading culture. Translation is a compromise between the other «I», the reality, and my own «I» From the interpretation of a particular text – to the interpretation and understanding of another language in general, in its definitions speak / silence, an understanding of another culture and of oneself. The translator not only finds successful equivalents between two languages, he translates himself, as a carrier of one culture, into a person of another culture. Thus, translation is a means of self-knowledge, knowledge of one's own and another culture.

Novelty. Previously unknown in the domestic broad scientific circles works of contemporary Spanish researchers of José Ortega y Gasset's cultural creativity were translated, analyzed and introduced into scientific use.

The practical significance. Cultural studies and interpretations of José Ortega y Gasset's translational views, which have been insufficiently studied in Ukrainian cultural studies, are being introduced into Ukrainian scientific use.

Key words: José Ortega y Gasset, culture-making, translation as culture-making activity, cultural conception, intercultural relations.

Надійшла до редакції 4.12.2018 р.

УДК 473. 22.1

КУЛЬТУРНА ТВОРЧІСТЬ У ЗАХІДНОМУ ПОЛІССІ 50-70 РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ :
СПРОБА РЕКОНСТРУКЦІЇ ПРОВІДНИХ ФОРМ

Виткалов Сергій Володимирович – доктор культурології, професор кафедри культурології і
музеєзнавства, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне
ORCID 00-01-6362-9517
sergiy_vsv@ukr.net

Здійснено спробу, залучаючи матеріали Державних архівів Рівненської і Волинської областей, реконструювати форми активізації народної ініціативи в Західному Поліссі у повоєнний період; акцентовано увагу на специфіці організації культурної діяльності; виявлено найбільш ефективні форми роботи з населенням цих областей; акцентовано увагу на репертуарній політиці самодіяльних колективів регіону; досліджено тематичне розмаїття художньої діяльності. З'ясовано роль і значення розмаїття культурних форм у питанні збереження національних ознак.

Ключові слова: художня самодіяльність, регіональна культурна практика, соціальна активність, мережа клубних закладів.

Актуальність проблеми. Вивчення культурної спадщини в історичній ретроспективі передбачає її дослідження й на локальному рівні. Адже матеріали, що зберігаються в архівах, дають змогу реконструювати культурний поступ населення у найскладніші періоди, позитивні і негативні аспекти цього процесу. Не є виключенням і повоєнний час. Адже саме тоді художня самодіяльність стала важливим чинником мобілізації населення на відновлення зруйнованої країни. Тож виявлення форм активізації народної ініціативи в історичній ретроспективі з поправкою на економічні і соціокультурні умови першого двадцятиліття ХХІ ст., допоможе не лише реконструювати форми, найбільш ефективні у той час, але й віднайти роль і місце сучасного клубного закладу в системі культурної діяльності в докорінно змінених обставинах.

Аналіз досліджень і публікацій. Зазначена проблематика не стала предметом докладного аналізу у всеукраїнському контексті і не виведена в окремий об'єкт вивчення, хоча непоодинокі розвідки зустрічаються у періодичній пресі західних областей [50], наукових збірниках, статті яких є, як правило,